

իւրում մեկնեաց յիսահակայ, արձակելով յերկիրն՝ արեւելից։ Յորոց սերեալ ազգ Պարթեւաց, և ի նոցանէ Արշակ քաջ, որ ապստամբեալ ի Մակեդոնացուոց՝ թաշատեաց յերկիրն Գուշանաց՝ ամա երեսուն և մի ... և յետ նորա որդի նորին Արտաշէս ... ապա Արշակ նորին որդի ... որ և զՎաղարշակ զեղբայր իւր թագաւոր կացոյց Հայոց», ևն։

Յովսէպոս ևս (Հնախ. Ա. գիրք. գլ. 15) հիմնուած Աղ. Բազմամիպի վկայուած թեան վրայ, հետաքրքրական տեղեկու-

թիւններ կու տայ Քեստուրէն ծնած Արարաւամու որդւոց և անոնց զաղթակաշնութեան մասին՝ ի Լիբիա, և երջանիկ Արարիայէն մինչև կարմիր ծով. սակայն Հայոց և Պարթեւաց հետ ունեցած ազգակցութեան նկատմամբ բնաւ խօսք չըներ։ Ուստի ակներև կը տեսնուի՝ որ հայ հեղինակներուս մեզ հաղորդածը՝ ազգային հին աւանդութիւն մ'է։

Ն. Բ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Շարայարեկի

ԼԵՌԱՐՏԻ

ԱՌԿՈՄՍՆ ԳԱՐԼՈՅ ԲԵՐՈԼԻ

Տազնապալից ուանդահական այս քունին՝ Որուն կու տանք մենք կեանք անունը՝ ի՞նչպէս կը հանդուրժես, Բեբուիս, ի՞նչ յոյսերով կը սնուցանես քու սիրտըդ. ի՞նչ խոհերու, ի՞նչ տաղտկալի կամ բերկրական գործերու կը սպառես այն պարագ ժամերը՝ զոր քեզ թողուցին հին պապերդը, ծանր ու դրժնէ ծառանգութիւն. դատարկութիւն բոլոր կեանքն ի՞նչ մարդկային վիճակի մէջ ալ ըլլայ. եթէ՛ շանքերն, հեթեթանքներն այն՝ որք չեն Արժանաւոր նըպատակի մը ձրկտիր, կամ պիտի՝ իրենց վախճանին բնաւ չըհասնին՝ Գատարկութիւն կոչել ի դէպ է ստուգիւ։ Գործաւոր խուճը՝ զոր հանդարտ արշալոյսն եւ իրիկունը կը տեսնեն՝ երբ անոնք շողակոյտերը կը պատեն, կը տանին կամ թէ՛ դարման ծառին, տունկին, հօտերուն, եթէ՛ զատկի կոչե՛ս՝ ուղիղ պիտի՛ ըսես, Զի կ'անցընեն կեանքերնին կեանք շահելու, եւ կեանքն յինքեան մարդուս համար յարգ չունի։ Գատարկութեան մէջ կ'անցընէ նաւաստին իր գիշերներն ու ցորեկները. դատարկ՝ Գործարանաց մէջ մըլտահոս թրորանքներն. Գատարկութիւն մարտիկներու հըսիւմներն Ու վըտանգները գէնքերու. և ազահ վաճառականը կ'անցընէ դատարկ կանգ. Զի գեղեցիկ երջանկութիւնը՝ զոր լոկ Մեռոտ բնութիւնը կը խընդրէ կաթոգին՝

Ոչ որ գայն չի բերեր ձեռք՝ ոչ իր անձին Համար և ոչ ուրիշին, ոչ հոգեբով, Ոչ թրտնիցով, ոչ հըսկումով կամ վտանգով. Բայց իբրը դեղ դառն ու դրժնէ փափաքին՝ Որով մարդիկ սկիզբէն ի վեր աշխարհի Հառաչեցին անընդհատ գործ ընդունայն երջանկութեան ետեւէն, մեզ պատրաստի՛ր էր բընութիւնը մեր թըլուտա կեանքին մէջ Պէտպէս պէտքեր, զորս հոգալու համար մենք Բտախուլէինք յոգնեցընել միտք ու ձեռք. եւ զի զըւարթ չէ կարելի, գոնէ լի՛ Մահկանացու տոհմին սահէր երթար օրն. եւ այս փափաքն այսպէս ծրփուն ու չրփոթ՝ Զըկարենար մեր սիրտը շատ խոշտանգել։ Անբաններուն այսպէս սերունդն անըսպառ, Որոնց՝ ոչինչ պակաս մենէ ընդունայն՝ Կուրծքին մէջ ալ կ'ապրի նոյն իղձը միակ երջանկութեան, զբաղած կեանքի պէտքերնուն, Մենք կը տեսնենք որ ատեննին կ'անցընեն Մենէ նըւազ տըխուր, նըւազ և տաղալոտ, Ու ժամերուն չեն յամրութիւնը բասրեր. Բայց սակայն մենք որ կը յանձնենք կեանքը Ուրիշներու ձեռքը՝ որ հոգ, խնամ տանին, լմեր Մեզ կը խըլէ ծանրագոյն հարկ մը՝ որուն Մենէ գատ ոչ որ կըրնայ խնամ ունենալ, Զոր և առանց վըշտ, առանց ձանձրոյթի մենք կատարեր. հարկ՝ կ'ըսեմ՝ կեանք սպառն. Անագորոյն, անյաղթելի հարկ՝ որմէ լու. Զեն կըրնար ոչ մըթերուած դէզ գանձերու, Ոչ հօտերու կոյտեր, յուսթի ոչ դաշտեր, Ոչ արթունիք, ուչ ծիրանի վերարկու Ազատել չեն կարող սերունդը մարդուն։ Արդ եթէ մէկն ունայն կեանքէն ձանձրանայ, եւ վերին լոյսն իրեն դառնայ ատելի, Ու չըլըրջէ մարդասպան ձեռքն՝ իր անձին՝ Ոչ մընացած մահէն առաջ վազելու, Անբուժելի տենչին դաժան խածուածքին՝

Որ ի նախիր երջանկութիւն կը խնդրէ, թող ամէն կողմ քրքրէ, հազար բերս անգոր ըսպեղանի թող հայթայթէ, չի գրտներ Ազգու դարման բնութեան տուածն աւելի: Աս' հոգը իր ըզգեստներուն, մազերուն, Շարժումներուն ու քայլերուն, և սնտի Պարսպումները կառքերու, ձիերու, և սըրահները մարդախիտ, մեծաշոխնդ Հրապարակները, պարտէշներն ու խաղերն Ու խընդոյներն ու կաքաւենքն անձկալի' կը գբաղեցեն անդու գիշեր ու ցորեկ: Իրեծաղը չի մեկնիր երեւք իր շուրթէն: Աւաղ, կուրծքին մէջ սակայն, խոր կուրծքին

(մէջ,

Ետնը, անշարժ, պինդ՝ աղամանդեայ սինի պէս Ամեն ձանձրոյթը կը բազմի լայնահոտ, Որուն հաստին ատոյթ յաղթի չի կըրնար, Եւ ոչ անուշ խօսքերը վարդ չըթմենու, Եւ ոչ նայուածքը քընքընի, դողդողուն երկու սեւուկ բիւրեւ, քաղցր նայուածքն՝ երկրի վըրայ էն երկընթի արժանին, Չեն կըրնար գայն ցընցել խախտել իր տեղէն:

Ուրիշ մը գրեթէ որոշած փախչելու Մարդկային հէք այս վիճակէն, կը վատնէ կենքն՝ երկիրներն ու կլիմաներ փոխելով: Աստուղական ծովերու վրայ, լեռներու, Ան բոլոր գունտը կը կըտէ ու կ'անցնի, Ու կը հասնի՝ նըզեհ՝ ամէն սահմանի՝ Միջոցներուն՝ գորքը բնութիւնը բացաւ: Մարդու առջեւ, տիեզերքին անպարփակ Դայտերուն մէջ: Աւաղ, աւաղ, կը յըստի՝ Սեւաղմ՝ հոգը ցուրտներու վըրայ բարձր, Եւ զո՛ւր ամէն կըլիմայի, զո՛ւր ամէն երկրների տակ երշնակութիւն կը ձայնէ: Կ'ապրի, կ'իշխէ միահեծան տըրտութիւն:

Ալէսի խո՛ւժ դուժ հանդէսները կ'ընտէր Ուրիշ մըն ալ՝ որ անցընէ իր ժամերն, Ու ժամանցի համար նըզորն արիւնով կը ներկէ ի՛ր ձեռքն, և ուրիշ մ' ուրիշին վընասներով կը մխիթարուի, կարծելով Որ երբոր ինքն ընէ ուրիշ մը թըռուատ, Պիտի նուագի իր տըխրութիւնն, և այսպէս վընասներով կ'անցընէ իր ժամանակին:

Աս կը դառնայ իմաստութեան, քաղութեան Եւ արուեստից հալածիչ. ան կը ճնշէ իր ժողովուրդն և օտարները, և կամ կը պղտորէ կը վըրդովէ հեռաւոր Ափուցներու անգորութիւնն հինաւուրց Անեւտուրով, պատերազմով ու նենգով, Ու կը սպառէ ճակատագրեալ կենքեր իրեն:

Տենչ մ'աւելի հեզիկ ու հոգ մը քաղցրիկ կը վարէ քեզ առոյգ տիղ ծաղկին մէջ, Տարիներու ապրիլին մէջ գեղեցիկ, Ուրիշներու համար զըւարթ, առաջին Տուրք երկընթի: Բայց ծանրը, դառն ու դժբախտ Չունեցողի'ն հայրենիք. քեզ կը խըթէ Եւ կը յուգէ սէ'րն երգերու, և խօսքով Նըկարելու ա'յն գեղեցիկի՛ն՝ որ հազիւ Եւ ցիրուցան և խուսափուկ կ'երեւի Ախարհի մէջ, և գայն՝ գոր մեզ բեղոտէն Կու տան չըքնաղ երուսակութիւն՝ աւելի

Առատածնուն քան բնութիւնն ու երկիրն՝ Ու մի ցնորքներն: Հազար անոր երանի՝ Որ սիրելի երուսակութեան վաղանցիկ կուրծը չի կորսըցընէր ատենով: Որու տըւաւ ճակատագիրը պահել Յաւեօրէն առուզութիւնը սըրտի, Որ՝ կուրծի և պարտատուն հասակին, Ինչպէս տոլոր իր տարիքին մէջ դալար՝ կը պընէ իր մըտքին խորքին մէջ բնութիւնն, Անպապտին ու մահուան կենսը կը չընէ: Իցիկ չնորէ քեզ երկից բախտ աղպախի, Ընէ՛ ճու կուրծքդ այսօր վառող բոցն ըզբեզ Գերթողութեան այլեծաղիկ սիրահարու Ես վաղ կը զգամ որ առաջին հասակին կը փարատին բոլոր ցնորքներն անտալակ, Եւ աչքերէս կ'անհետին քաղցր երազներն Անքան սիրուն, գորքս մինչև ժամն յետին՝ Երբոր յիշեմ՝ պիտի տեսնամ և որքամ: Արդ երբ ի սպառ կարծրանայ կուրծքս ցըրտին, Եւ ոչ վընիտն ու լուռ ժըպիտն արեւոտ Դայտերու, ո՛չ զարնանային երգն ու տի'չն Ազգորելի թըռուներուն, և ոչ լի'նջ երկընթի տակ՝ բըրդերներուն, ափերուն վըայ թեւող լուռ լուսնակը սիրտը յուգեն: Երբոր բնութեան կամ արուեստի ո՛ւ և է Գեղեցկութիւնն ըլլայ ինձ համր, անշուղան, Եւ ու է բարձր իմաստ, գողտր ըզգացում Ըլլայ ինձի համար օտար ուսնածաթ: Իմ մէջ հատիկ ըսփոփանքէս կողոպտուտ, Ուրիշ նըւազ քաղցր ուսումներ պիտ' ընտրեմ, Խո՛ւժ դուժ կենսիցս արեւիշուտ ըննադիտել Հոն թեղելու համար: Ընտրեմ պիտի ու չնտագօտել ճըլմարտութիւնը ժանտիէն, Անմասացու և մահաւոր իրերու Բախտերը կոյր: Ե՛ր ստեղծեցաւ, և ինչո՛ւ Մարդկային ցեղը կը հեծէ նեղութեանց, Թըռուատութեանց բեռան տակ: Ինչ վերշական Կախճանի գայն ճակատագիրն ու բնութիւն կը մղեն: Որո՛ւ մեր անհուն վիշտն հեշտութիւն է կամ օգուտ: Ի՞նչ կարգով՝ ի՞նչ օրէնքով՝ Է՞ր կըշարժի խորհըրդաւոր տիեզերքս: Իմաստունները պանծանք կը գովեն Չայն, Ես միայն զարմանալով գոհ կ'ըլլամ: Պարապ ժամերս այսպիսի տեսութեամբ Պիտ' անցընեմ: Գի՛ ճըլմարտից գիտութիւնն՝ Ունի՛ ըլլա՛յ իսկ տըխուր՝ ի՛ր հրապոյրներն: Եւ թէ՛ երեւք ճըլմարտի վրայ խօսելու՝ Ընելիքներս ըլլան մարդոց անհաճոյ, կամ չհասկըցտին, պիտի չցատի, գի՛ վաղուց Իսպառ ծարա՛ւ պիտ' ըլլայ իմ կուրծքս մէջ Վաղընջական, չըքնաղ ծարաւը փառքի: Փառք՝ ո՛չ սնապարծ Աստուածունի, բայց բախտ

[տէն,

Հակատագրէն ու սէրէն կոյր աւելի:

Քարգմն. Հ. Ա. ՂԱԽԻՍՆԱ